FELSEFE 11 · 1. ÜNİTE

Çevre Sorunları ve Felsefe

Çevre ve insan ilişkisinden çevre etiğine: doğaya karşı sorumluluğumuz

Mustafa DEMİR

Felsefe Grubu Öğretmeni · felsefesinifi.com

felsefesinifi.com

1

FELSEFE 11 · 1. ÜNİTE · 1. konu

Çevre ve İnsan İlişkisi

Bir gölün kuruması neden felsefenin de konusudur?

Okula giderken gördüğün her şey senin çevrendir

Örnek

Yol kenarındaki ağaçlar, üzerinden geçtiğin köprü, otobüsteki kalabalık, okulun bahçesi... Hepsi senin çevren. Ama hepsi aynı türden değil.

felsefesinifi.com

Çevrenin üç türü vardır

Tür	Nedir?	Örnek
Doğal çevre	İnsan eli değmeden var olan	Göl, orman
Yapay çevre	İnsanın doğayı dönüştürüp kurduğu	Köprü, kent
Sosyokültürel çevre	İlişki, gelenek, dil ve değerlerle şekillenen	Komşuluk, imece

Doğal ve yapay çevre birlikte **fiziksel çevre**yi oluşturur.

felsefesinifi.com

Çevre, hayatımızı kuşatan bütün koşullardır

Çevre

İnsanı kuşatan, yaşamını etkileyen fiziksel, kimyasal, biyolojik, sosyal ve kültürel koşulların bütünüdür.

felsefesinifi.com

Bilim ölçer; ne yapmamız gerektiğini söylemez

Bilim ne yapar?

Biyoloji canlıları, coğrafya yeryüzünü inceler, kimya kirliliği ölçer. Gölün kaç metre çekildiğini söyler.

ama

Söylemediği ne?

Bu durumda ne yapmamız gerektiğini söylemez.

Çevre sorunları disiplinler arasıdır; ahlaki ve felsefi bir boyut taşır.

felsefesinifi.com

Bhopal’da bir gecede binlerce insan öldü

2–3 Aralık 1984

Hindistan’da bir Amerikan şirketine ait tarım ilacı fabrikasında yüksek miktarda gaz kaçağı meydana gelir. İlk gün 4.000 civarında insan ölür; toplam can kaybı 15.000, yaralı sayısı 560.000 civarındadır.

Davalar 2010’da sonuçlanır; sekiz kişi iki yıl hapis cezası alır.

felsefesinifi.com

Aral Gölü on yıllar içinde büyük ölçüde kurudu

1960'lardan beri

Özbekistan'daki Aral Gölü, yıllarca süren hatalı uygulamalarla büyük ölçüde kurur. Birçok canlı türü yok olur, tarım ve hayvancılık zarar görür, bölge göç verir.

felsefesinifi.com

İki olay da doğal afet değil, insan eliyle oldu

	Bhopal	Aral Gölü
Süre	Tek gece	On yıllar
Sorumlu	Belli bir fabrika	Pek çok dağınık karar
Ortak nokta	İnsan eliyle	İnsan eliyle

felsefesinifi.com

Bhopal ve Aral birer çevre felaketidir

Çevre felaketi

İnsan faaliyetlerinin doğada ve insan hayatında geniş çaplı, kalıcı zarara yol açmasıdır.

İklim değişikliği, nükleer kazalar, çölleşme, ozon tabakasının delinmesi ve plastik atıklar gündemin ilk sıralarında.

felsefesinifi.com

Bugünkü sorunların kökü modern düşünceye bağlanır

Rönesans ve Bilimsel Devrim → Doğa bir makine gibi görülür → Doğa insan için bir kaynak sayılır → Sanayi İnkılabı ile sorunlar artar

felsefesinifi.com

Modern düşünce doğaya iki gözlükle baktı

Mekanik dünya görüşü

Doğayı parçaları çözülüp kullanılabilecek bir makine gibi görür.

ve

İnsan merkezli doğa anlayışı

Doğayı insanın ihtiyaçlarını karşılayan bir kaynak sayar.

felsefesinifi.com

İnsanlar doğaya her yerde aynı gözle bakmadı

	Modern dönem ve Batı	Kadim kültürler
Doğa nedir?	Kullanılacak bir makine	Değerli bir varlık
İnsanın yeri	Doğaya hâkim	Doğayla uyum içinde
Sonuç	Endüstriyel kirlilik	Koruma bilinci

felsefesinifi.com

Doğaya hâkim olma isteği kirliliği getirdi

Makine gibi görülen doğa, teknolojiyi hızlandırdı.

Tüketim odaklı üretimle endüstriyel kirlilik doğdu.

Batı’da denge bilinci 1960’lardan sonra güçlendi.

Kopenhag’da her 10 kişiden 9’unun bisikleti, 12 bin km’den fazla bisiklet yolu var.

felsefesinifi.com

Kadim kültürlerde doğa korunacak bir değerdi

Japonya

Zen bahçeleri doğaya sevgi ve saygıyı yansıtır

Hititler

Atık ve temiz su tesisleri inşa ettiler (Gölpınar Hitit Barajı, Çorum)

Selçuklu ve Osmanlı

Ormanları ve hayvanları korumak için vakıflar kuruldu

felsefesinifi.com

Bursa’da yaralı leylekler için bir yer vardı

Bursa

Bursa’daki Gurabahane-i Laklakan, yaralı leyleklerin bakıldığı bir yerdi.

Selçuklu ve Osmanlı’da doğayı ve hayvanları korumak bir vakıf işiydi.

felsefesinifi.com

Mencius: İnsan dağın çıplaklığını görür, kendi eseri saymaz

MÖ 372–289

Öküz Dağı bir zamanlar ağaçlarla kaplıydı. Ağaçlar kesildi, hayvanlar otlatıldı; dağ çırılçıplak kaldı.

Çinli düşünür Mencius'a göre insanlar bu çıplaklığı görür ama bunun kendi eserleri olduğunu düşünmez.

felsefesinifi.com

Halk kültüründe toprak insanın sadık dostudur

Âşık Veysel

Âşık Veysel (1894-1973), toprağı kendisine her şeyi veren, insanın en sadık dostu olarak anlatır.

felsefesinifi.com

Bu farklı bakışlar bizi felsefi sorulara götürür

- İnsan doğanın bir parçası mı, yoksa dışında mı?
- Doğanın kendi başına bir değeri var mı?
- İnsanın çevreye karşı ahlaki sorumluluğu var mı?
- Doğal kaynakları tüketmenin ölçüsü ne olmalı?

felsefesinifi.com

Kalkınma ile doğa bazen çatışır

Örnek

Bir şehre yeni bir fabrika kurulacak. Yüzlerce kişi iş bulacak, şehir zenginleşecek. Ama fabrikanın bacası nehrin hemen yanında.

Çevre sorunlarının kökünde çoğu zaman ekonomik büyüme ve teknolojik gelişme vardır.

felsefesinifi.com

Hedef, doğaya zarar vermeden kalkınmaktır

Sürdürülebilir kalkınma

Doğaya zarar vermeden insan yaşamını iyileştirmeyi hedefleyen kalkınma anlayışıdır.

Çevreci politikaların da bir maliyeti var; bu maliyet bazen hedeften uzaklaşmaya yol açar.

felsefesinifi.com

Çözüm üç alanda birden aranır

Alan	Örnek
Teknoloji	Temiz enerji, **sıfır atık** (atığı kaynağında azaltmak), düşük emisyonlu araçlar
Siyaset	Sürdürülebilir kalkınmayı gündeme alan devlet politikaları
İş birliği	Bilim insanları, hükûmetler, sivil toplum, kamu ve özel sektör

felsefesinifi.com

Küresel soruna ortak çözüm: çevre sözleşmeleri

Yıl	Sözleşme
1987	Montreal Protokolü
1992	Karadeniz'in Kirliliğe Karşı Korunması Sözleşmesi
1997	Kyoto Protokolü
2022	Türk Devletler Teşkilatı Çevre İş Birliği

felsefesinifi.com

Dünyada 2023'te yaklaşık 53 milyar ton sera gazı salındı

JRC raporu, 2024

AB Ortak Araştırma Merkezi'nin (JRC) raporuna göre 2023'te yaklaşık 53 milyar ton karbondioksit eş değeri **sera gazı** salındı.

Sera gazı, atmosferde ısıyı tutarak küresel ısınmaya yol açar.

felsefesinifi.com

Geçmişin birikimi de çözüm aramaya yardım eder

Süleymaniye

Mimar Sinan'ın Süleymaniye Külliyesi, doğayla uyumlu ve sürdürülebilir mimarinin bir örneği olarak anılır.

felsefesinifi.com

Düşün

Ekonomik kalkınma ile doğayı korumak çatıştığında hangisine öncelik verilmeli?

felsefesinifi.com

